

WAHDA

وحدة

WAHDA

LIEFDE, STRIJD EN EENZAAMHEID
IN BEZET PALESTINA

BORIS ANDRIESSEN

voor Ella

Juli 2021

© Boris Andriessen

© Brave New Books

Omslagfoto: Hanan Isachar

Tekstredactie: Jaron Smedes van den Berg

ISBN: 9789464355833

Inhoud

Voorwoord	<i>11</i>
DEEL I: Strijd	
1. Een lange geschiedenis	<i>19</i>
2. Vrede zij met U	<i>27</i>
DEEL II: Eenzaamheid	
3. Sterrenhemel van Bethlehem	<i>39</i>
4. In de coulissen van het wereldtoneel	<i>49</i>
5. Existentie, Essentie, Eenzaamheid	<i>59</i>
6. Zwalkende zoektocht naar Zin	<i>71</i>
DEEL III: Liefde	
7. Gelijkzwevend	<i>85</i>
8. Olijfbomen	<i>97</i>
9. Allahoe Akbar	<i>107</i>
10. Amor Fati	<i>119</i>
Gedichten	<i>127</i>
Dankwoord	<i>143</i>
Bronnen en Noten	<i>145</i>

Liefde, evenals poëzie, is alles en overal,
en toch, evenals poëzie, ondoorgrondelijk.

Mahmoud Darwish

(Palestijns dichter, 1941 – 2008)

Voorwoord

De ziel reist niet sneller dan een kameel

– Arabisch spreekwoord

De Arabische taal is er een van ongekende rijkdom. Sinds een aantal jaar probeer ik mij deze taal eigen te maken en nog wekelijks word ik verrast door haar diepte en schoonheid. Zo valt het me geregeld op dat er in het Arabisch voor veel situaties een specifiek woord bestaat. Er is een woord voor koffie, een ander woord voor hete koffie en zelfs een woord voor koffie die te lang op het vuur heeft gestaan. Wellicht de bizarste ontdekking die ik deed, was dat er in het Arabisch meer dan honderd woorden schijnen te zijn om een kameel mee aan te duiden. Nou is het ontzag voor kamelen in woestijnrijke landen beduidend groter dan bij ons, maar toch. Overigens druk ik me daarmee nog zacht uit. Op het Arabisch Schiereiland worden jaarlijks namelijk zelfs missverkiezingen voor kamelen gehouden. De mooiste kameel vergaart eeuwige roem en kan in het gunstigste geval miljoenen opleveren.

Het ontzag dat Arabieren doorgaans voor kamelen hebben is ook terug te vinden in hun taal. Het Arabische woord voor schoonheid, *jamil* of *jamila*, is bijvoorbeeld afgeleid van *jamal*, het Arabische woord voor – je raadt het al – kameel. En dan te bedenken dat Jamal in het Midden-Oosten een veelgebruikte jongensnaam is. Waar veel Arabieren de eerste zoon traditiegetrouw naar de profeet Mohammed vernoemen, zijn er voor de tweede zoon geen voorschriften en valt de keuze geregeld op Jamal. Lijkt me toch wat ongemakkelijk, dat je oudere broer dan vernoemd is naar de heilige profeet en jijzelf naar een

kameel. Afijn, dit soort details maken dat ik het Arabisch een intrigerende taal vind. Dat zul je nu hopelijk begrijpen. Jammer genoeg is het geen makkelijke taal. Sterker nog, ooit zat ik in hartje Utrecht bij mijn allereerste college Arabische taal, toen de professor zei: ‘Arabisch leren is moeilijk, maar dat geldt alleen voor de eerste tien jaar. Daarna wordt het simpelweg onmogelijk’.

Die ongeken­de diepte en rijkdom hebben er echter wel voor gezorgd dat ik de essentie van dit boek in één Arabisch woord heb weten te vatten: *wahda*. Zoals eigenlijk alle woorden binnen de Arabische taal is de betekenis van dit woord niet eenduidig – integendeel. Afgeleid van het woord *wahed*, wat staat voor het getal één, heeft het, voor zover ik heb kunnen vinden, twaalf gangbare betekenissen. Deze betekenissen zijn afhankelijk van de regio en het dialect waarin het woord gebruikt wordt.

Allereerst betekent het zoiets als ‘eenheid’. *Wahda* kan in combinatie met het woord ‘wij’ betekenen dat wij allemaal een zijn, en dus een eenheid vormen. Deze kreet, ‘*ihna wahda*’ of ‘wij zijn een’, is een veelgehoorde bij revoluties en opstanden in het Midden-Oosten, waarmee de bevolking doorgaans laat blijken dat zij een eenheid vormt tegenover vijandige regimes, dictators of corrupte politici.

Wahda (spreek uit: wag-hè-da) staat, wanneer het volgt op het woordje ‘ik’, echter ook voor ‘alleen zijn’. Het gaat over het gevoel dat je op jezelf aangewezen bent, en in bredere zin over het feit dat mensen één persoon zijn, één individu met één ziel. Het wordt dan ook vaak gebruikt in de context van isolatie en eenzaamheid.

In wezen vormen deze twee voornaamste betekenissen van het woord *wahda* samen de kern van dit boek. Eenheid, waarin verbondenheid en dus liefde schuilt, en eenzaamheid, waarbij het er daar juist aan ontbreekt.

Nergens ter wereld zijn eenheid en eenzaamheid zo onlosmakelijk met elkaar verbonden als in Palestina. Een land dat mij aan het hart gaat. Gedurende mijn tijd in Palestina heb ik vaak met eigen ogen kunnen zien hoe de Palestijnen elke dag weer samen optrekken in hun gezamenlijke strijd. Ik zag de ongekende onderlinge solidariteit die daaraan ten grondslag ligt, maar ik zag ook de prijs die zij betalen voor het voeren van hun strijd, in de vorm van verdriet, onmacht en eenzaamheid.

In dit boek laat ik je door middel van persoonlijke verhalen van een nieuwe generatie Palestijnen kennis maken met hun begeerde land, aan de hand van drie universele thema's: liefde, strijd en eenzaamheid. Begeleid door filosofen, dichters en muzikanten ga ik op zoek naar parallellen tussen het eenzame Palestina en de onvermijdelijke eenzaamheid van het mens-zijn, in de hoop een nieuw licht te werpen op de huidige Palestijnse realiteit.

Maar voordat we ons laven aan het gedachtegoed van grote denkers, voordat we kennis maken met de verhalen uit het verre Palestina, beginnen we wat dichterbij huis. Namelijk bij de tekst van een lied, geschreven door een Antilliaanse rapper uit Brabant.

*Ik wil geen miljoen hebben, of veel poen hebben
maar rust van binnen vinden, ik wil veel doen met de
talenten die ik heb gekregen,
ik wil je inspireren met m'n leven,
echt volledig raken en ook entertainen.
Ik wil voelen dat ik ben geboren met een reden,
behalve werken, eten, huur betalen en vergeten
worden als ik dood ben,*

*ik zie hoe iedereen alleen aan dood denkt.
Ik haat het maar beseft dat ik ook zo ben.
[...]
Het is misschien een onbegonnen zaak, maar ik wil.
Ik wil gehoor geven aan mijn wil.
Ik wil je liefde zo intens geven dat je niet meer zonder kan,
een mooiere opkomst na elke zonsondergang.
Ik wil dingen leren, die dingen aan je leren,
dingen van je leren en dingen met je proberen.
Ik wil creëren en bij jou een wil creëren
om te creëren, inspireren en motiveren.
[...]
Ik wil vaker op m'n knieën voor mijn schepper
om mezelf dankbaar en nederig op te stellen.
Niet wekelijks lopen stressen, betere focus hebben,
geen ego en trots die telkens
m'n streven weer plots belemmeren.
Rekenen op mezelf, delegeren als iets niet lukt.
In m'n ziel geluk voelen en door liefde rust.
Ik wil het goeie doen maar niet bewust,
want het is niet goed voor m'n karma
wil ik er iets voor terug.
Dat is niet egoïstisch zijn uit egoïsme.
Soms denk ik kon ik maar m'n ego kennen,
want mijn ego is de vader van angsten en frustraties,
m'n ego is de verzieker van m'n plannen en prestaties.
Ik wil positiever denken want ik ben empathisch,
gevoelig voor alle drama van m'n banden en relaties.
Ik wil een filter, wil milder naar alles kijken.
Net zo hard als ik vrijheid wil voor de Palestijnen.*

'Ik Wil' – Fresku

De kwetsbaarheid van dit nummer grijpt me elke keer weer aan. De tekst is zo persoonlijk, zo open en zo fragiel. Maar er is nog een reden dat ik dit lied bijzonder vind; vanwege de veelzijdigheid aan onderwerpen die Fresku in korte tijd aan de orde stelt. In dit nummer rekent hij achtereenvolgens af met materialistische verlangens, gaat hij in gevecht met zijn eigen ego, breekt hij een lans voor religie en spiritualiteit, moedigt hij aan tot zelfontplooiing, zet hij de situatie van de Palestijnen in de schijnwerpers en brengt hij tot slot een ode aan de liefde. Het is mijn vurige wens dat dit boek hetzelfde zal doen.

Om eerlijk te zijn heb ik namelijk lang getwijfeld of ik dit boek zou schrijven. Ik wist dat ik de huidige situatie in Palestina onder de aandacht wilde brengen. Nadat ik, verspreid over drie bezoeken, bijna vier maanden in Palestina had doorgebracht, voelde ik de behoefte om de verhalen en ervaringen uit die tijd de plek te geven die ze verdienden. Ik realiseerde me echter ook dat het schrijven van dit boek zou betekenen dat ik mijzelf open moest stellen. Vanuit mijn achtergrond in de antropologie vind ik het namelijk belangrijk dat jij, als lezer, de verhalen op een persoonlijke en menselijke manier kunt aanschouwen. Die manier van verhalen vertellen is iets waar ik erg achter sta, maar houdt ook in dat ik mezelf op een kwetsbare manier bloot zal moeten geven.

De afgelopen jaren heb ik namelijk zelf ook met het nodige geworsteld. De periode waarin dit boek tot stand kwam was voor mij op zijn zachtst gezegd een overgangsfase. Een fase die vaak echter meer weghad van een emotionele en existentiële crisis. Om maar meteen met de deur in huis te vallen: het was de ingewikkeldste, kwetsbaarste en meest eenzame periode uit mijn leven tot nu toe. Om de ervaringen en gebeurtenissen uit mijn tijd in Palestina te laten zien, zal ik ook in moeten gaan op de persoonlijke context waarbinnen dit alles